

„Szabadság idegen fennhatóság alatt”

Nyugat-Kis-Ázsia görög városai a római uralom alatt

Aelius Aristeidés: Róma magasztalása

(*eis Rhómén, or. XXVI – K.*)

A Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészettudományi Kara Ókortörténeti
Tanszékének kiadványai. I. Budapest,
2001. 224 old.

A Károli Gáspár Református Egyetem Ókortudományi sorozatának első kötete-ként megjelent Aelius Aristeidés 'Róma magasztalására' írt beszédének magyar fordítása Szlávik Gábor tolmácsolásában és magyarázataival.

Az író és kora nem tartozik a klasszikus művelődés legfrekvenciáltabb területei közé a magyar óorkutatásban. A görög irodalom kedves ugyan a hazai óorktudománynak, sőt a nagyközönségnek is, de késői kora (kevés kivételtől eltekintve) már sokkal kevésbé.

Ami magát a történeti korszakot illeti, a római császárkor kutatásában a magyar történészek és régészek már régóta a nemzetközi kutatás élvonalához tartoznak, de a birodalmon belül a görögség – a görög tartományok és kultúra – nem kapott különösebb figyelmet. Pedig a római császárság nem létezhetett és működhetett volna nemcsak a római (katonai, politika, jogi), hanem a görög teljesítmények nélkül, nemcsak a görög múlt öröksége, hanem egyben a római alattvalóvá lett görögség teljesítményei nélkül sem.

Aelius Aristeidés a Kr. u. II. századi görög irodalmi utóvirágzás, a „második szofisztika” egyik legkiemelkedőbb alakja. Ismertsége és elismertsége, tekintélye hosszú időre maradandó helyet biztosított számára a késői antik kultúra nagyságai között. Róma dicsóítására tartott beszéde még pályája kezdetére esik, de már műveltsége és formakultúrája teljes feyverzetében mu-

tatja be szónokunkat. Egész további munkássága is jól jellemzi korát és társadalmát, abból a szemszögből, ahogy ő láthatta azt. A római történelem legbiztonságosabb korszakában, Hadrianus és Antoninus Pius uralma idején, az egyik legvirágzóbb területen, a keleti görög városokban élő és ott vezető szerepet játszó, kedvezményezett helyzetű, gazdag és előkelő polgárság képviselője, aki büszke görög voltára, és ezzel együtt teljes lojalitással viszonyul a római birodalomhoz és annak fejéhez.

Szlávik Gábor ebben a kötetben sokéves, kitartó, sokoldalú és elmélyült munka eredményeit tárja az olvasó elé. Bevezetőjében (9–35. o.) a korba ágyazva megrajzolja Aelius Aristeidés portréját, minden lényeges mozzanat közlésével, bár részletesebben természetesen csak a Róma-beszéddel foglalkozik. Ezután következik az *eis Rhómén* magyar szövege, a mű első teljes magyar fordítása (37–59. o.). Rendkívül alapos, lelkiismeretes munka, amely a megértés, megértetés, a jól olvasható, magyaros szövegalkatás követelményeinek magas fokban megfelel. A szöveghez terjedelmes jegyzetanyag csatlakozik (63–141. o.), amely sokoldalúan, rendkívüli részletességgel adja meg a szöveg értelmezési problémáinak, történeti és kulturális vonatkozásainak lehető legteljesebb magyarázatát.

A mű központi alkotó részét kísérő tanulmányok (143–210. o.) és függelék (211–221. o.) egészítik ki. A kötet értékét emeli, hogy Szlávik mind az egyetemen belül, mind azon kívül több kiváló szakembert kapcsolt be munkatársként a tudományos együttműködésbe. Kőszeghy Miklós a birodalmi gondolat egyik korábbi megfogalmazását, Dániel könyvének négy birodalmát elemzi. Szlávik maga az Antoninus-kori Asia provincia görög városainak viszonyait írja le, bemutatva azt a világot, amelyben

Aelius Aristeidész élt. T. Bíró Mária ugyanennek a világnak az anyagi valóságát hozza közel az olvasóhoz, ismertetve a régészeti ásatások alapján kirajzolódó képet. Lőrincz Barnabás tanulmánya a kor hadügyeiről, a birodalom védelmét biztosító haderő szervezetéről és működéséről tájékoztat. A honi római anyag is fontos helyet kap: H. Kérdő Katalin cikke az aquincumi helytartói palotáról ad képet, magába foglalva a legújabb ásatási eredményeket is. Végül Glaser Tamás fordításában olvashatjuk a Suda-lexikon Aelius Aristeidész címszavát, ezt a rétorikra vonatkozó rövid, de fontos forrást.

A kötet megjelenése örvendetesen jelzi, hogy a fiatal egyetemen, és a még fiatalabb,

csak néhány éves Ókortörténeti Tanszéken belül új, reményt keltő, szélesebb munkatársi kört is vonzó tudományos műhely kezd kialakulni. Ez nem korlátozódik a klasszikus antikvitásra, hanem szélesebb – így például ókori keleti – területekre is kiterjed; mutatja ezt Kőszeghy Miklós kitűnő Dávid-könyvének megjelenése is, amely nagyjából egy időben került az olvasók elé Szlávik művével. A kezdet sokat ígérő, s reméljük, hogy a folytatás is ennek megfelelő lesz.

Sarkady János